

TEK KİŞİLİK ÖLÜM

Vedat Türkali

Öykü Türkiye'nin 1940'lı yılları sonrasında yoğun devrimcilik ideolojisinde yaşanan olayları, duygusal ilişkileri, düşüleri ve hayal kırıklıklarını anlatan romanda ana karakter Nazif ekseninde, o dönem eşi Doktor Gülşen ve oğulları Levent'in öyküsüdür. Romanda, Türkali çeşitli kahramanlarla tarihi olayları işlerken, aynı zamanda kendisiyle aynı ideolojide olan insanları eleştirir. Yapılan hataları, göz önüne serer. Bazı faal isimler kişisel çıkarlarını siyasette kullanmıştır. Kitap aynı zamanda yazar tarafından yapılan tarihi tenkit niteliğindedir.

Nazif ve Gülşen yoğun olarak kendi siyasi görüşleri ekseninde faaliyet göstermektedirler. İkiside Marksist fikirlidedir. Ancak, Nazif'in bir sorgulaması esnasında konuşması, arkadaşları Müslim'i ele vermesi intibasını uyandırır. Esasen Müslim aralarına giren gizli bir ajan tarafından fark edilmiş, suç Nazif'in üstüne kalmıştır. Ne var ki bu gerçeği Nazif bile tam olarak bilememektedir. Bu suçlamadan ötürü Gülşen, O'nu bağışlamaz, karısı ile olan evliliklerinin bitmesine neden olur. Nazif "etkin pişmanlık yasası" kapsamında bir süre sonra salıverilir. Gülşen, oğlu Levent ile hayatına devam eder. Aktif olarak örgüt dahilinde çalışmak istese de, bir süre sonra örgütten atılır. Bu durum Gülşen'in de hayatında bir boşluk yaratır. Hayatına başka erkekler girer, fakat bunlardan en önemlisi tesadüf eseri tanıştığı Hukuk Profesörü Semih Deren olur. Semih, bilfiil çalışma içerisinde değildir, fakat devletin hep şüphe içinde baktığı isimlerdendir. Bu sebeple erken emekli edilir. Semih ve Levent arasında her daim sıcak ilişki vardır ancak, Levent'in yaşının ilerlemesi, üniversiteye başlaması, annesinin örgütte istenilmeyen bir kadın oluşu kafasını kurcalamaktadır. Zaman içinde annesi ve Semih'i politik olarak sorgulamaya başlar. Onları artık siyasi kimlik içinde edilgen hatta burjuva görmektedir. Annesi Gülşen ise oğlunu koruma arzusuyla geri plana itmek istediğindedir. Levent, her türlü başarının savaşıyla, kavgayla ve mücadeleyle kazanılacağını ileri süren, agresif tabiatlı bir gençtir. En nihayetinde Levent silahlı bir eyleme katılır ve cinayet ile suçlanır. Bu suçun cezası ise idamdır. Gülşen bir anne olarak oğlunun kurtulmasını istemektedir, fakat kendi ideolojisi dahilinde gönü bu duruma razı gelmemektedir. Uzun yıllar sonrasında eski eşi Nazif ile oğullarına ziyaretler esnasında karşılaşırlar. Gülşen, Nazif'i 'hayın' olarak nitelendirmektedir ve Levent'e de, 'etkin pişmanlık yasası' kapsamında baskı yapacağından emindir.

Romanda siyasi panorama ve kişilerin davranışları, çoğu zaman da yanlışlıkları isimler belirtilerek işlenir. Bu isimler Gülşen'in halen, Nazif'in ise çoğu faal politik yıllarından arkadaşlarıdır.

Gülşen ve Nazif görüş günlerinde mütemadiyen oğullarının yanındadır. Nazif pişmanlık yasası kapsamında Levent'e dilekçe vermesi için direktmektedir, dilekçe süresinin azalması kendisini korkutmaktadır. Ne var ki, günün kadar Levent bu fikre yanaşmaz ve dilekçeyi vermez, anne baba, son gün hüsrana içinde oğullarının yanından çıkarlar. O'nu bir daha göremeyeceklerinin farkındadırlar. Çıktıklarında, Gülşen Nazif'e Levent için üzülmesinin yersiz olduğunu çünkü Levent'in babasının Müslim olduğunu söyler.

(Kitapta 'hainlik' kelimesi 'hayınlık' olarak kullanılmaktadır.)

Tema

Siyasal Hatalar Bireylerin yaptıkları siyasi hatalar, bazı insanların belli ideolojileri bireysel menfaatler için kullanması, birçok insanın hayatını olumsuz yönde etkilemiştir.

Kişiler

Nazif Gençlik yıllarından itibaren aktif siyasi yaşamda olan Nazif, kendisi ile aynı fikirlere sahip olan Doktor Gülşen Hanım ile evlenir, fakat bir süre sonra yakalanarak sorgulanır. Pişmanlık yasası ile salıverilir. Akabinde karısı ve arkadaşları tarafından cemiyetten dışlanır. Bireysel sanat yaparak hayatına devam eder. Her şeyden uzaklaşarak kendine korunaklı bir hayat seçer. Gülşen Hanım'dan olan oğlu Levent ile mesafeli ilişkileri olur. Sadece Levent'in yargılama döneminde 'baba' olarak saf gösterir. Oğlunu pişmanlık yasası dahiline girmesi için ikna etmeye çalışır, ciddi şekilde kaygı duyar. Tüm uğraşlarına rağmen razı edemez, en nihayetinde oğlunun kendisinden olmadığını öğrenir.

Gülşen Nazif'in karısıdır. Siyasi kargaşa döneminden eşinden boşanır, oğlunun velayetini alır, hayatına oğlu ile devam eder. Hayatında bazı duygusal ilişkiler olur ama bunlardan en önemlisi Semih'tir.

Semih Deren İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi mezunu bir profesördür. Her zaman siyaset ile alakadar olmuş, fakat bilfiil çalışmaya girmemiştir. Kendisine politik güç tarafından daima şüphe ile bakılır, bu sebeple erken emekli edilmiştir. Gülşen ile aynı apartmana taşınmaları ile tesadüfen tanışmışlardır. Çok sonraları duygusal ilişkileri başlar. Semih Deren'in sakin, uzlaştırmacı ve naif kişiliği Gülşen'in sivri yönlerini törpülemesinde yardımcı olur. Gülşen'in oğlu Levent'e de Semih sevecen ve yakın davranmıştır.

Levent Nazif ve Gülşen'in oğullarıdır. Üniversiteye girmesi ile birlikte siyasi panoramayı ve ebeveynlerini sorgulamaya başlar. Cinayetten hüküm giyer. İdam edilecektir.

Yurdağül Levent'in sevgilisidir. O'da örgüt içinde aktif faaliyet gösterir. Daha önce hapse girmiştir fakat umursamaz, daha sonra tekrar ceza alır.

Müslim Nazif ve Gülşen'in örgüt içindeki ortak arkadaşları. Nazif, Müslim'i ele vermek ile suçlanır. Müslim'in Gülşen ile gizli münasebeti olmuştur. Romanın sonunda Levent'in Müslim'in oğlu olduğu ortaya çıkar.

İlyas Tartan Örgüt ile gizli münasebet içinde olan bir aydındır. Gülşen ile aynı düşüncededir. Gülşen O'na saygı ve sevgi duyar. İlyas, yılların ve yaşın verdiği yorgunlukla, başarısızlık duygusuyla depresif bir karakter haline gelmiştir. Gülşen'in baskısıyla glokom ameliyatı olmak üzere hastaneye yatırılır. Burada intihar eder.

Mürvet İlyas Tartan'ın karısı.

Şahika İlyas Tartan'ın sevgilisi.

Besime İlyas Tartan'ın yeğeni.

Doktor Kerim Örgütün sosyolojik bütünlüğümü sorgulayan bir aydındır. Bir dönem yakınlıkları da olmuştur fakat birbirleri için uygun olmadıklarını fark edince ayrılırlar. Aynı safda olmalarına rağmen iki doktor birbirlerinden hiç hoşlanmazlar. İlişkilerinin akabinde Doktor Kerim Avukat Perihan Hanım ile evlenir, birkaç sene sonra sirozdan ölür.

Avukat Perihan Doktor Kerim'in eşi.

Doktor Nurettin Gülşen'in bir gezi esnasında tanıştığı, devrimci ruhlu bir cerrahdır. Bir süre sonra tıp harici her şeyden kendini çeker.

Zekiye Nazif'in birlikte olduğu ressam. Mevcut düzen içindeki herkesi acımasızca eleştirmesine rağmen fırsatçı karakterli bir kadındır.

Dimitrof Örgüt üyesi.

Şefik Hüsnü Örgüt üyesi.

Nazım Hikmet Örgüt üyesi.

Zekeriya Sertel Örgüt üyesi.

Tornacı Emin Örgüt üyesi.

Hasan Basri Alp Örgüt üyesi.

Zekeriya Sertel Örgüt üyesi.

Vedat Nedim Örgüt üyesi.

Mihri Belli Örgüt üyesi.

Doktor Hikmet Örgüt üyesi.

Nihat Atsız Turancı görüş

Zeki Velidi Turancı görüş

Hasan Ferit Cansever Turancı görüş

Reha Oğuz Türkkân Turancı görüş

Fehmi Bey Üst düzey bankacıdır, Nazif ve ideolojisine karşı tarafta hareket eder.

Yurdağül Levent'in sevgilisi.

Mihri Belli Hareket öncüsü, üst düzey, aşırı politik isimdir.

Hasan Basri Alp öncüsü, üst düzey, aşırı politik isimdir.

Jale Gülşen ve Nazif'in ortak arkadaşları.

KARAKTER ANALIZI

Nazif (Kapalı)

Karakter Nazif aktif siyaseti bıraktıktan sonra içe dönük, kapalı bir karakter haline gelmişti. Hayattan neredeyse elini çekmiş, kendi kabuğuna çekilmişti. Doğuştan sakin yaratılışıydı, ancak bu durumda kendisine yüklenen hatalardan ötürü dışlanmışlığın da tesiri vardı. Tüm umudunu, yaşam sevincini yitirmiş, yılgın bir karakter haline gelmişti. Kendi kabuğuna çekilmesinde, bağımsızlığına düşkün, kadınlarla ilişkilerinde kıskanç yapısının da etkisi vardı.

Aktiviteler Nazif hem rutin gençlik dönemlerinde, hem de her şeyden elini ayağını çektiği dönemlerde okumayı, çok okumayı hayatının olağan ve bazen tek aktivitesi haline getirmişti.

ÖRNEK ANILAR

Sakin Nazif, uzun yıllar sonrası geçmişin muhasebesini yaptığında, esasen kendisinin çevresindekilere nazaran daha sakin tabiatlı olduğunun farkına varır. "Ben hiçbir gün çevremdekiler kadar saldırgan olmadım kimseye karşı.....Şu anda kim bilir nerde, bir sürü genç arkadaşının, birbirlerini en kırıncı sözlerle aşığılayıp suçlamalara kalkışmaları bugünde gözlerinin önündeydi."

Kıskanç Nazif uzun yıllar sonra, oğlu asılmak üzereyken Levent'in kendi çocuğu değil de, aslında Müslim'in çocuğu olduğunu öğrenmişti. Ancak, ne var ki, Nazif seneler evvelden Müslim'e karşı derin bir kıskançlık duyardı. "Müslim'le arkadaşlıkları üniversitede başlamıştı ya, ta çocukluklarından beri birlikte büyüdüklerine inanacaklardı nerdeyse. Gülşen'le ilişki kurduğunda, büyük coşkuyla alıp götürmüştü Müslim'i. İşte bu herif!.. Gülşen'le Müslim'in hemen başlayıp gelişen arkadaşlıkları daha ilk gününden çentik atmıştı yüreğinde. Kışkırdığı anlaşılacak diye de korkuyordu. Uzun süre kendinden de saklamıştı."

Bağımsızlığına Düşkün Nazif hayatına dair önemli eleştiriler yaptığında ik temel unsur göze çarpıyordu. İlki kendi bağımsız tabiatı ile uyuşmayan bir örgüt veya gurup içinde olmak fikri, ikincisi ise evlilikti. Bu durumu Gülşen'den sonraki birlikteliklerinde, evlenme düşüncesi hayata geçince daha da net tanımlayabiliyordu. "Evlenmek bana göre değil demek ki... O yüzden de evlenmemişti bir daha"

Umutsuz/Karamsar Nazif, geleceğe ve mutluluğa dair inancı olmayan, karamsar bir karakterdi. "Kimsenin değiştiği yok aslında. Bir aldatmaca bütün olup biten. Mutluluk değişmek belki de! Onun için mutluluk yok. Tam ele geçirdiğinde bir bakıyorsun kaçıp gitmiş, tersine dönüvermiş her şey. Ölüm de pusuda; yörende dolanıp durur. Tutunabildiğimiz tek güzellik sanat; onunda mutluluk umurunda değil! Mutluluk bizim kuruntumuz!.. Bütün çabamız acılardan kaçmak. Kaçtıkça batıyoruz. Bir yanılsama içinde dolanıp duruyoruz."

Yılgın Nazif arkadaşları ve bir dönem içerisinde bulunduğu gurup arkadaşlarının aksine yılgın, çabuk pes eden bir karakterdi. "Evet yılgınlık; ne yapayım, benim gücüm bu kadar. Bunlar yılmadan sonuna kadar götürsünler görelim."

Doktor Gülşen (Açık)

Karakter Doktor Gülşen kadın ile erkeğin sosyolojik olarak aynı olduğunu savunan feminist bir kadındı. Tüm eylemlerinde ve konuşmalarında sert tabiatını belli eder, bu sebepten de zaman zaman ukala olmakla suçlanırdı. Hayatında öznel olmaya çalışırdı ancak aslında kimseyi affetmeyen kinci bir kadındı.

Aktiviteler Gülşen'in gençlik dönemlerinde en yoğun uğraşı örgüt dahilinde olan çalışmalardı. Partiden ihraç edildiğinde de uzaktan da olsa çalışmalarını sürdürdü fakat hiçbir zaman çok yoğun olmadı. Aslında bir 'Ruh ve Sinir Hastalıkları Uzmanı' olan Gülşen, hastalarıyla vakit geçirmekten, işini ifa etmekten mutlu olan bir kadındı. Kendi kendine kaldığında ise müzik dinler, kitap okur, tiyatrolara, sergilere giderdi. Semih ile sohbet etmek ise her daim kendisi için keyif verici olan bir aktiviteydi.

ÖRNEK ANILAR

Saydam Gülşen'in her yerde ve her durumda olaylara objektif bakabilen saydam bir kişiliği vardı. Nazif'in belirgin kıskanç yapısına karşı bile o saydam duruşunu koruyordu. Bu durumu Nazif birliktelikleri olduğu dönemde tam olarak değerlendiremese de ayrıldıklarında daha doğru gözlemleyebiliyordu. "Gülşen'in hiçbir konuda açık vermeyen, yarasız, beresiz, saydam kişiliğini, coşkulu gençlik günlerinde değil, ondan ayrıldıktan sonra anımsamalarıyla, yazık ki ancak o zaman değerlendirebilmişti."

Feminist Gülşen toplumda kadın ve erkek olarak cinsiyet ayrıştırmalarına kızan, kadın ve erkeğin her zaman eşitliğini savunan, feminist tabiatlı bir kadındı. "Ailenin sorumluluğunu kadına yükleyen cinsel tekelci yapısını, insan gövdesine yönelik çalışmalar içindeki bir kadına dayatmak, her yönüyle gülünç görünüyordu kendine." Gülşen olgunluk dönemlerinde aslında sıkı bir feminizm savunucusu olduğunun farkına varmıştı. "cezaevi kapılarında gözlemlediği feminist eğilimleri anlıyordu: Erkeklerin gizli, açık hakkı olan şeyler kadına yasak."

Öznel Gülşen, hayatının ve geçmişinin muhasebesini yaptığında kendi yaklaşımlarında her daim 'öznel' olduğunu görüyordu. "Ağır gizlilik koşullarından gelen çekingen suskunluk, saklanması gerekenlerin bile üstüne gizemli bir örtü çekiyordu. Nesnel bakmak olası değildi geçmişe; ya övgüler vardı, ya yergiler. Söyleyenlere, söylenenlere saf yürekle inanıp yineleme dönemi kapanmıştı oysa!"

Ukala Gülşen, duygu ve düşüncelerini traşlamadan, direkt olarak dile getiren bir karakterdi. Bu yüzden zaman zaman çevresi tarafından 'ukala' olarak nitelendiriliyordu. Özellikle Doktor Kerim ile olan ilişkilerinde sürekli bu eleştiriyi almıştı. Eski zamanlarını düşündüğünde Gülşen "Haklıydı Doktor Kerim, ukalanın biriyim ben" diyerek özeleştirisini yapardı.

Kinci Oğullarının yargılanma sürecinde Nazif'i mütemediyen görmek, Nazif ile karşılaşmak Gülşen'i çıldırtıyordu. O, Nazif'i geçmişteki hatalarından ötürü affedemiyordu. "Şu erlerin önü sıra görüşmeci kalabalığına karışmış giden omuzları düşük Nazif mi? Tiksintiyle acıma niye bu kadar çabuk yer değiştiriyordu? İki de benim değil ondan! Öç alma duygusunu bir türlü yenemiyordu. Yadsıyacak ne var? Baba olarak suçlu değil mi bu adam? En yakıcı cezayı ordan yemeli!"